ردیف
دوره‌ی ابتدایی سنتور
ویرایش جدید

استاد فرامرز پایور

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۴۰۵

توضیحات

۱. در نُت‌نویسی سنتور معمولاً کشش‌های چنگ، دولاچنگ، سه‌لاچنگ ... به صورت مضراب تک نواخته شده و کشش‌های چنگ نقطه‌دار، سیاه، سیاه نقطه‌دار، سفید ... با مضراب ریز اجرا می‌شوند و اغلب قبل از مضراب ریز (در قسمت‌های غیرضربی) یک مضرابِ تک با دست راست نواخته شده و سپس ریز داده می‌شود مگر آنکه در رو و یا زیر نُت کشش‌دار علامت (⌣) باشد که در آن صورت ریز بدون تک‌مضرابِ اول نواخته می‌شود.

۲. خطوط اتصال که روی دو نُت چنگ و دولاچنگ قرار دارند اگر روی نُت دوم علامت مضراب دست چپ باشد این نُت را (که با مضرابِ چپ است) باید قدری کم‌صداتر اجرا نمود و به‌هیچ‌وجه ریز داده نمی‌شود (نمونه در صفحه‌ی ۱۵ درآمد دوم سطر ۱).

۳. علامت (•) برای مکث و یا سکون است که مقدار آن بر حسب احساس نوازنده می‌باشد و در قطعات ضربی از کشش نُت ماقبلش کم می‌شود.

۴. هرآینه علامت ...II(8) در زیر نُت‌ها قرار گیرد به‌معنای آن است که جمله‌ی مورد نظر در اجرای بار دوم در یک اُکتاو بم‌تر و نیز اگر این علامت در بالای نُت‌ها قرار داده شود یک اُکتاو بالاتر اجرا می‌گردد (نمونه در صفحه‌ی ۲۵ سطر اول میزان اول و صفحه‌ی ۲۹ سطر ۶ میزان آخر).

۵. علامت $\overset{2}{\underset{9}{\Psi}}$ روی نت‌های (فا) به‌منظور اجرای ریز با دستِ راست روی سیم‌های خرک نهم و با دست چپ روی سیم‌های خرک دوم است.

۶. برای آنکه قطعات کتاب *دستور سنتور* مجدداً یادآوری شده و به‌کار گرفته شوند، بعضی از آنها (به‌خصوص چهارمضراب‌ها) در این کتاب آمده‌اند. با توجه به اینکه در این مرحله می‌توان آنها را سریع‌تر اجرا نمود. بعد از سه‌گاه باز یک‌سری چهارمضراب‌های جدید به‌جای آنهایی که از کتاب *دستور سنتور* گرفته شده تهیه و نوشته شده‌اند که برای هنرجویان با توجّه به کسب قدرت بیشتر در نوازندگی در این مرحله قابل اجرا هستند.

۷. قطعات گرایلی و حربی می‌بایستی به‌ابتکار هنرآموز و با درنظرگرفتن توانایی هنرجو با مضراب‌های زینتی از قبیل سرمضراب، تکیه، جفت و درّاب تدریس شوند ضمناً در قطعه‌ی زنگ شتر چون نُت (می) در پوزیسیون اوّل سنتور «بکار» کوک می‌شود لذا برای مضراب جفت (می‌کُرُن) باید از پوزیسین‌های دوّم و سوّم استفاده شود همچنین در

قطعه‌ی حربی لازم است به‌یک پرده بالاتر نیز انتقال داده شود.

دولاچنگ‌های نقطه‌دار، که اغلب به‌صورت جفت نوشته شده‌اند، صرفاً به‌خاطر سنگین‌تر اجراکردن آنهاست و به‌هیچ‌وجه با ریز اجرا نمی‌شوند. (نمونه در صفحه‌ی ۴۶ سطر ۱)

۹. در مواقعی که تکیه‌ی نُت‌های سُل یا فای سیم‌های سفید (پوزیسیون دوّم) با علامت (♭) نشان داده شده‌اند لازم است آنها را با نُت لایِ پشت خرک (پوزیسیون سوم) که بِمُل کوک شده است اجرا نماییم. (نمونه صفحه‌ی ۲۳ سطر ۶)

۱۰. در مواردی که علامت‌های (۷) و (۹) (که در پرانتز آمده‌اند) به‌اختیار نوازنده است که چنانچه توانایی یا تمایل داشته باشد، می‌تواند از مضراب راست و از خرک دوّم استفاده نماید. (نمونه صفحه‌ی ۴۸ سطر آخر و صفحه‌ی ۱۰۳ سطر ۲ میزان آخر)

۱۱. علامت (𝄽) نشان‌دهنده‌ی سکوت یک میزان است، به هر ضربی که آن قطعه دارد. (نمونه در صفحه‌ی ۱۶ سطر ۵، میزان ۳)

۱۲. شیوه‌ی اجرای نُت‌های زینتی که با خط اتّصال به نُت ریز وصل شده‌اند آن است که نُت زینت را با مضراب راست به‌سرعت به نُت ریز بعد از خود وصل نماییم. طبیعی است که نُت ریز با مضراب چپ شروع خواهد شد. (بدون تک اول؛ نمونه در صفحه‌ی ۴۳ آخر سطر ۲)

۱۳. در قسمت شور و متعلّقات آن (ابوعطا، بیات ترک، افشاری و دشتی) معمولاً در سنتور خرک هفتم سیم‌های زرد (ر)کُرُن کوک می‌شود که با علامت عرضی مشخص می‌گردد. اما در مواقعی که قطعه از ابتدا احتیاج به «رکُرُن» داشته باشد در سلاح کلید علامت (رکُرُن) نشان داده شده منتها برای به‌هم نخوردن توالی علامت‌های تغییردهنده طبق معمول علامت (ر) کُرُن روی خط چهارم حامل (که برابر با پوزیسیون دوّم سنتور است) قرار داده شده و این عمل نبایستی حمل بر این شود که خرک هفتم سیم‌های سفید باید (رکُرُن) کوک شوند زیرا در قطعات مذکور عملاً تمام نُت‌های (رکُرُن) در پوزیسیون اوّل یعنی سیم‌های زرد نوشته شده‌اند. (نمونه صفحه‌ی ۲۰ سطر ۱ شهناز)

۱۴. علامت / مخصوص تکرار جمع نُت‌های به‌هم‌چسبیده‌ای است که قبل از این علامت قرار دارد. (نمونه‌ی صفحه‌ی ۳۷ سطر ۳)

۱۵. چنانچه هنرآموزان در حین تدریس متوجّه شدند که اجرای بعضی از قسمت‌ها هنوز در حدود قدرت بعضی از هنرجویان نیست مختارند که برحسب توانایی شاگرد قطعات را مقدم و مؤخر نمایند.

۱۶. به‌طور کلّی اغلب توضیحات فوق و سایر علامات موسیقی مورد استفاده در این کتاب، در کتاب‌های تئوری موسیقی و هم‌چنین کتاب‌های مخصوص سنتور (به‌ویژه ردیف چپ‌کوک) نیز ذکر شده‌اند و چون کتاب حاضر بایستی تحت نظر مستقیم هنرآموزان که به نکات فوق آشنایی کامل دارند تدریس شود طبیعتاً هنرآموزان مطالب را به‌طور وضوح برای هنرجویان شرح خواهند داد که در اینجا صرفاً به‌خاطر یادآوری تذکّر داده شده‌اند. ضمناً اشاره به این نکته لازم است که طرز نُت‌نویسی این کتاب به‌خصوص در قسمت‌های اوّل به‌خاطر تفهیم بیشتر و سهولت نُت‌خوانی برای نوازندگان مبتدی با نُت‌نویسی کتاب‌های دیگر مخصوص سنتور مختصر اختلافاتی دارد.

۱۷. ناگفته نماند که نشر کتاب حاضر به‌منظور برداشت کلّی هنرجویان از موسیقی ایرانی و آشنایی مختصر با

مضراب‌های ساده و هم‌چنین ترغیب نوازندگان این ساز به ادامه‌ی کار است و تأکید می‌شود که جهت فراگیری مبانی موسیقی ایرانی و مضراب‌های اصیل و خاص سنتور آموزش ردیف‌های استاد ابوالحسن صبا اجتناب‌ناپذیر است.

۱۸. اشعار گوشه‌ها از کتاب فروغی بسطامی انتخاب شده‌اند به‌استثناء شعر گبری که از باباطاهر و سعدی هستند.

۱۹. شونی همان خسروشیرین است و شعر آن از قدماست.

۲۰. کوک سنتور برای اجرای این دوره عیناً مانند کوک سنتور در ردیف‌های استاد صباست به‌استثناءِ کوکِ شور که همانند متعلقات شور کوک می‌شود (یعنی رِ زرد کُرُن و رِ سفید بِکار) همچنین در همایون و اصفهان میِ زرد بِکار کوک می‌شود.

۲۱. قطعات گرایلی، گرایلی شستی، زنگ شتر، جغتایی، حربی و یک‌چوبه از آهنگ‌های ردیف موسیقی ملّی ایران هستند.

۲۲. مقدمه‌ی رِنگ ابوعطا و همایون از آهنگ‌های قدیمی هستند.

۲۳. علامت (۵) یک نوع مالش است به‌طرف پرده‌ی بالاتر.

فرامرز پایور

جدول انطباق حروف فارسی با حروف لاتین

فارسی	لاتین	د	d
آ	â	ذ، ز، ض، ظ	z
او	u	ر	r
ای	i	ژ	ž
اَ - عَ	a	ش	š
اُ - عُ	o	غ	'
اِ - عِ	e	غ - ق	q
ب	b	ف	f
پ	p	ک	k
ت - ط	t	گ	g
ث، س، ص	s	ل	l
ج	j	م	m
چ	c	ن	n
ح ه	h	و	v
خ	x	ی	y

توضیحات چاپ جدید

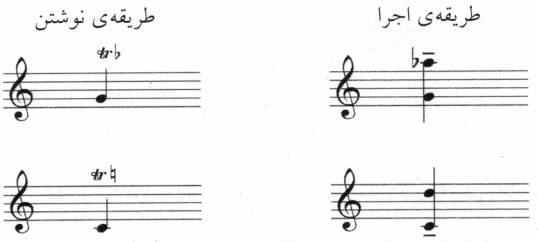
۱. با توجه به این‌که استاد پایور در کتاب‌های ردیف عالی چپ‌کوک، مجموعه‌ی پیش‌درآمد و رنگ و غیره ویرایش انجام داده‌اند در این مجموعه هم علامت آکسان (>) برداشته شده و از نت زینت به عنوان تکِ قبل از ریز استفاده شده است.

۲. در مضراب‌گذاری جمله‌های شبیه به هم سعی شده است حتی‌الامکان در یک نمونه مضراب‌گذاری شود.

۳. در آوانگاری نت‌هایی که با یک هجای شعر خوانده می‌شود از خط تیره استفاده شده است.

۴.

دوره‌ی ابتدایی سنتور استاد فرامرز پایور از مهم‌ترین و ارزشمندترین کتاب‌ها در عرصه‌ی آموزش سنتور به شمار می‌رود. از تألیف این اثر بیش از سه دهه می‌گذرد و بازدهی آموزشی این کتاب با نوزده نوبت تجدید چاپ ثابت شده است. با این همه با گذشت زمان نگاه‌ها و رویکرد آموزشی تغییر می‌کند؛ به همین جهت بازبینی کتب آموزشی قدیم امری ضروری است از همین رو این مجموعه‌ی پرمخاطب و ارزشمند مورد بازبینی قرارگرفت و سعی شده با حداکثر وفاداری به نسخه‌ی اصل به صورتی مناسب با آوانگاری اشعار و نت‌نگاری کامپیوتری ارائه و عرضه شود.

مینا افتاده

بهار ۱۴۰۰

فهرست

دستگاه شور

مقدمه ۱۳
درآمد اول ۱۴
درآمد دوم ۱۵
چهارمضراب ۱۶
درآمد سوم ۱۹
شهناز ۲۰
چهارمضراب شهناز ۲۱
قرچه ۲۲
رضوی ۲۳
حسینی ۲۴
چهارمضراب حسینی ۲۵
گرایلی (از کتاب دستور سنتور) ۲۷
گرایلی شستی ۲۸

آواز ابوعطا

مقدمه ۲۹
درآمد اول ۳۰
سه‌مضراب (از کتاب دستور سنتور) ۳۱
درآمد دوم ۳۲
حجاز ۳۴
چهارمضراب حجاز ۳۵
گبری ۳۷
شونی (خسروشیرین) ۳۸
چهارپاره یا چهارباغ (ضربی) ۳۹
رِنگ ۴۰

آواز بیات ترک

مقدمه ۴۱
درآمد اول ۴۲
چهارمضراب (از کتاب دستور سنتور) ۴۳
درآمد دوم (داد) ۴۴
حزین ۴۴
فیلی ۴۵
شکسته ۴۶

چهارمضراب شکسته ۴۷
روح‌الارواح ۴۹
شهابی ۵۱
رنگ ۵۲

آواز افشاری

مقدمه ۵۳
درآمد اول ۵۴
چهارمضراب ۵۷
درآمد دوم (کرشمه) ۵۹
جامه‌دران ۶۰
حزین ۶۱
چهارمضراب ۶۲
عراق ۶۴
رُهاب ۶۵
رنگ ۶۶

آواز دشتی

مقدمه ۶۷
درآمد اول ۶۸
درآمد دوم ۶۹
چهارمضراب (از کتاب دستور سنتور) ۷۰
بیات راجع ۷۱
عشّاق ۷۲
چهارمضراب عشّاق ۷۲
سارَنج ۷۵
رنگ ۷۶

دستگاه سه‌گاه

مقدمه ۷۷
درآمد اول ۷۸
درآمد دوم ۷۹
چهارمضراب (از کتاب دستور سنتور) ۷۹
زابل ۸۱
چهارمضراب زابل ۸۲
مخالف ۸۴
سه‌مضراب مخالف ۸۴

مغلوب و فرود ۸۹
مویه ۹۱
جغتائی ۹۲
رِنگ ۹۳

چهارمضراب ابوعطا ۹۴
چهارمضراب بیات ترک ۹۶
چهارمضراب دشتی ۱۰۰
چهارمضراب سه‌گاه ۱۰۲

دستگاه همایون
مقدمه ۱۰۵
درآمد اول ۱۰۶
چهارمضراب ۱۰۷
درآمد دوم ۱۰۹
زنگ شتر (از کتاب دستور سنتور) ۱۱۱
چکاوک ۱۱۲
شوشتری ۱۱۳
بیداد ۱۱۵
چهارمضراب بیداد ۱۱۶
رِنگ ۱۱۸

آواز بیات اصفهان
مقدمه ۱۱۹
درآمد ۱۲۰
چهارمضراب ۱۲۲
بیات شیراز ۱۲۴
بیات راجع ۱۲۶
چهارمضراب بیات راجع ۱۲۷
عشّاق ۱۲۸
رِنگ ۱۳۱

دستگاه چهارگاه
مقدمه ۱۳۲
درآمد اوّل ۱۳۳
چهارمضراب ۱۳۴
درآمد دوم ۱۳۵

زابل ۱۳۷
چهارمضراب زابل ۱۳۸
مخالف ۱۴۰
چهارمضراب مخالف ۱۴۲
مغلوب و حصار ۱۴۳
چهارمضراب ۱۴۳
مویه ۱۴۵
منصوری ۱۴۶
رنگ ۱۴۷

دستگاه ماهور

مقدمه ۱۴۸
درآمد ۱۴۹
چهارمضراب ۱۵۱
گشایش ۱۵۴
داد ۱۵۵
شکسته ۱۵۵
عراق ۱۵۷
دلکش ۱۵۸
چهارمضراب دلکش ۱۶۰
حربی (از کتاب دستور سنتور) ۱۶۲
یک‌چوبه ۱۶۲